

**ФАРМІРАВАННЕ КАШТОЎНАСНЫХ АРЬЕНТАЦЫЙ
СТУДЭНТАЎ У ПАЗААЎДЫТОРНЫ ЧАС**

Some ways how to organize integrated upbringing process in extracurricular time are exposed. As a main component of the off-time upbringing is considered a student's value directed orientation, its significance is especially pointed out. Realization of the value directed orientation in practice is analyzed by the example of the Belarusian language department extracurricular working experience.

Пра добра наладжаную сістэму кажуць: працуе як гадзіннік. Але каб ён быў дакладным, усе механізмы павінны быць дакладна скаардынаваныя і адрэгуляваныя. Асабліва гэта датычыцца працэсу выхавання, вынікі якога залежаць ад актыўнага ўзаемадзеяння ўсіх удзельнікаў.

Развіццёва-выхаваўчая дзейнасць уяўляе рэальную сацыяльную і эканамічную каштоўнасць для кожнай супольнасці, спрыяе павышэнню інтэлектуальнага і маральна-этычнага патэнцыялу ўсяго грамадства, што, у сваю чаргу, забяспечвае рост і памнажэнне духоўнага багацця нацыі.

Не выклікае сумнення тое, што фарміраванне спецыяліста-прафесіянала пачынаецца з фарміравання яго як суб'екта духоўнага. У кантэксце агульнай прафесійнай дзейнасці гэта ўяўляецца як захаванне чалавекам спрадвечных маральных каштоўнасцей, назапашаных яго народамі і чалавецтвам у цэлым, і далейшае выкарыстанне набытага вопыту ва ўласнай стваральнай дзейнасці. З гэтай прычыны пераемнасць маральных каштоўнасцей з'яўляецца адной з фундаментальных асноў развіцця грамадства. Таму ідэалагічная дактрына дзяржавы павінна праводзіць старанны аналіз нашага гістарычнага вопыту. Неабходна вылучаць у ім усё тое, што будзе спрыяць умацаванню духоўнага здароўя нацыі і аўтарытэту Беларусі ў свеце. Ідэалагічная праца кафедры якраз і грунтуецца на ўсведамленні шляхоў развіцця беларускага грамадства і канкрэтнага чалавека, на вызначэнні зместу ідэалаў, каштоўнасцей, інтарэсаў і патрэбнасцей, матываў, якія стымулююць сучасную моладзь дзейнічаць у інтарэсах дзяржавы.

Рэаліі сённяшняга дня патрабуюць арыентавацца на такія высокія грамадскія каштоўнасці, як:

- патрыятызм,
- асабістая адказнасць за развіццё і дзяржаўнае ўладкаванне Беларусі,
- грамадзянская актыўнасць,
- прафесіянальная падрыхтаванасць,
- пачуццё нацыянальнай самасвядомасці,
- павага да культуры іншых народаў,
- адказнасць за асабістае здароўе і здароўе нацыі ў цэлым.

Кафедра беларускай мовы з адказнасцю падыходзіць да выканання тых дзяржаўных задач, якія на дадзены момант маюць першачарговае значэнне. Таму асабліва ўвага кафедры скіравана на адпаведнае практычнае напauненне зместу выхаваўчай працы ў пазааўдыторны час. Варта зазначыць, што выхаванне вышэйзгаданых каштоўнасных арыентацый з'яўляецца неад'емнай часткай навучальнага працэсу. Бо асноўная доля каштоўнасных арыентацый перадаецца студэнтам менавіта ў час асноўных акадэмічных заняткаў. Самі дысцыпліны, якія выкладаюцца на кафедры, спрыяюць выхаванню гуманістычных ідэалаў і арыентуюць на прыярытэт агульначалавечых каштоўнасцей. На асноўных занятках выкарыстоўваюцца такія інавацыйныя тэхналогіі, як крытычнае мысленне, дыскусіі, лекцыі з пытаннямі, напісанне творчых прац (рэфераты, сачыненні,

радаводы і інш.), якія рыхтуюць глебу да актыўнага ўспрымання вышэйшых каштоўнасцей. Таму наступны этап выхаваўчага працэсу, такі, як пазааўдыторная праца, павінен быць асабліва высакаякасным і па змесце, і па форме. Безадказнае стаўленне да практычнага выканання можа сапсаваць нават самыя прыгожыя ідэалы.

У адпаведнасці з разгорнутай праграмай выхаваўчай працы, падрыхтаванай кафедрай, пазааўдыторная праца па выхаванні каштоўнасцей арыенціраў праводзіцца з выкарыстаннем такіх апрабаваных і эфектыўных прыёмаў, як тэматычныя гутаркі, лекцыі-гутаркі, круглыя сталы, дыскусіі, дэбаты, віктарыны, відэагадзіны, музейныя заняткі, конкурсы, экскурсіі, творчыя сустрэчы, творчыя партрэты, прафесійна арыентаваныя сустрэчы, валанцёрскі рух і інш.

Неабходнай якасцю педагога пры арганізацыі пазааўдыторнай выхаваўчай працы са студэнтамі з'яўляецца эмпатыя – уменне паставіць сябе на месца іншага, убачыць свет вачыма свайго суразмоўцы. Даследчык эмпатыі Марцін Гофман лічыць, што вытокі маральнасці неабходна шукаць у здольнасці пачуццёвага атаясамлівання з іншай асобай. Пранікненне ў праблемы іншага чалавека абуджае жаданне дзейнічаць і аказваць дапамогу. Эмпатыя, такім чынам, з'яўляецца заахвочваннем да таго, каб дзейнічаць паводле канкрэтных маральных прынцыпаў. Сацыяльнае вымярэнне эмпатыі заключаецца ў тым, што яна дапамагае дасягнуць поспеху ў галіне міжчалавечых адносін, а таксама кіруе нашымі грамадскімі кантактамі. Жыццё і выхаванне без эмпатыі можа прыводзіць да жорсткіх злачынстваў, паколькі іх выканаўцы не здольныя адчуваць боль, які прычыняюць ахвярам. Такім чынам, эмпатыя – гэта не толькі важны і неабходны элемент выхаваўчай працы са студэнтамі, гэта неад'емная частка працэсу самаадукацыі і самаразвіцця педагога. Так, часам выкладчыкі не зусім дакладна ўяўляюць сабе мэту і вынік уласнай дзейнасці. Між тым яна павінна быць скіравана менавіта на цэласнае развіццё асобы студэнта, якое магчыма забяспечыць толькі дзякуючы суб'ект-суб'ектнаму ўзаемадзеянню ўсіх удзельнікаў вучэбна-выхаваўчага працэсу. Менавіта наяўнасць эмпатыі дазваляе выкладчыкам кафедры беларускай мовы не проста наладжваць адносіны са студэнцкай аўдыторыяй у пазааўдыторны час, але і знаходзіць тыя формы, прыёмы працы, якія адпавядаюць сённяшняму напружанаму рытму жыцця дзейнасці і забяспечваюць камунікатыўныя патрэбы моладзі. Акрамя такіх акадэмічных мерапрыемстваў, як канферэнцыі (а іх было праведзена шэсць за мінулы год (выступілі з дакладамі 144 чалавекі), кафедра ў пазааўдыторны час арганізуе дыспуты па актуальных пытаннях грамадскага жыцця, дыскусіі з прыцягненнем дасведчаных спецыялістаў у пэўных галінах ведаў (напр., кандыдат філасофскіх навук, дацэнт П.М. Бурак браў удзел у правядзенні дыскусіі на тэму «Глобалізацыя: за і супраць»; прадстаўнікі Інтэрпола – у правядзенні круглага стала па тэме «Ідэалагічная бяспека Рэспублікі Беларусь»; журналісты дзяржаўных СМІ – у правядзенні дыскусіі аб ролі сродкаў масавай інфармацыі ў выхаванні каштоўнасцей арыенціраў нашай моладзі). Актыўна вядзецца пошук маладых талентаў, якія на пэўным этапе яшчэ не ўсведамляюць сваіх патэнцыяльных магчымасцей у творчай, літаратурнай, даследчыцкай, навуковай дзейнасці. З гэтай мэтай створаны літаратурны клуб (73 чалавекі), якім кіруе Н.Я. Савіцкая. Увогуле вопыт старшага выкладчыка Н.Я. Савіцкай заслугоўвае асаблівай адзнакі за ўкараненне такіх неардынарных выхаваўчых набыткаў, як, напрыклад, творчы партрэт групы, кожны ўдзельнік якой мае магчымасць праявіць свае асабістыя творчыя здольнасці. З мэтай разнастаіць формы выхавання створаны і плённа працуюць шматлікія гурткі («Памяць», «Ведай свой край», «Спадчына», «Крыніца», «Жанчына – надзея дзяржавы», «Міласэрнасць» (валанцёрскі рух) і г. д.). Творчыя працы найбольш таленавітых студэнтаў прадстаўлены на рэспубліканскім конкурсе «Беларусь у сучасным свеце» (11 прац), 10 з іх – на навуковы конкурс). Спрыяюць фарміраванню каштоўнасцей арыентацый маладога пакалення і музейныя заняткі, шматлікія творчыя сустрэчы з прадстаўнікамі розных пластоў культуры (напр., прагляд фільма «Анастасія Слуцкая» і сустрэча з яго творчым калектывам),

наведванні тэатраў, выстаў, вернісажаў і г. д. Такія высокія маральныя якасці, як патрыятызм, любоў да Радзімы, павага да яе абаронцаў, найбольш праяўляцца ў студэнтаў пры правядзенні шэрагу мерапрыемстваў, прысвечаных 60-годдзю вызвалення Беларусі.

Своеасаблівым дэвізам у працы кафедры беларускай мовы сталі радкі нашага славутага суайчынніка А. Міцкевіча: «Наш самы высокі набытак – Айчына, навука, сумленне». Гэтыя на першы погляд простыя словы можна ўспрымаць як своеасаблівы крытэрыў сталасці грамадзяніна любой дзяржавы. Так, любоўю да Радзімы, Айчыны, Бацькаўшчыны спрадвеку вымяраецца грамадзянская годнасць кожнага чалавека. Аднак ці многія могуць сказаць, што ўдзячныя сваёй Айчыне і прыкладуць у будучым усе намаганні да яе развіцця і росквіту? Ці многія ўсталявалі духоўную сувязь са сваімі продкамі, сувязь, што выяўляецца ў шматвяковай спадчыне народа – звычаях, традыцыях, фальклору, мастацтве, этыкеце... і ў кожным беларускім слове, дадзеным ад нараджэння, каб спасцігаць навакольны свет? І ўрэшце, ці ўсведамляюць яны родную мову той найвялікшай традыцыйнай каштоўнасцю беларускага народа, якая складае аснову ідэалогіі сучаснасці? Знайсці адказ на гэтыя пытанні дапамагаюць такія формы працы, як напісанне радаводаў, краязнаўчыя даследаванні родных мясцін, экскурсіі па родных мясцінах, конкурсы сачыненняў (напр., «Я – сын зямлі сваёй, нашчадак беларусаў» і інш.).

Стан беларускай мовы ў сучасным грамадстве – наш боль і наш агульны клопат. Таму пазааўдыторная праца кафедры беларускай мовы накіравана перш за ўсё на тое, каб навучэнцы ў належнай ступені асэнсавалі той факт, што мова не проста этнічная прымета, а асноўны элемент духоўнай культуры, фальклору, літаратуры, рэлігіі, філасофіі, мастацтва і г. д., гэта не абстрактная навука або дысцыпліна, якую неабходна здаць як абавязковы мінімум. Варта адзначыць, што намаганні калектыву кафедры цалкам стасуюцца з ідэалагічнай палітыкай Рэспублікі Беларусь, якая засведчана ў шматлікіх дакументах агульнадзяржаўнага і міждзяржаўнага ўзроўню. Як аксіёма ўсведамляецца той факт, што разнастайнасць духоўнага жыцця нацый і народнасцей павінна грунтавацца на сапраўдным росквіце нацыянальных моў. Вось найважнейшая ўмова, якая дапаможа нам пазбегнуць эстэтычнай шэрасці і бязроднага касмапалітызму (у дадзеным кантэксце дарэчы прыгадаць свята дружбы нацыянальных супольнасцей, якое штогод праводзіцца кафедрай). Відавочным застаецца і тое, што ў свеце няма мацнейшай сілы ўздзеяння на чалавека, чым тая, якую нясуць мова і культура народа, спрыяючы станаўленню інтэлектуальнага, нацыянальна-культурнага і патрыятычнага аблічча грамадзяніна сваёй краіны.

Такім чынам, пазааўдыторная праца кафедры беларускай мовы арганізавана як цэласны шэраг мерапрыемстваў, накіраваных на выхаванне ў нашай моладзі каштоўнасцей арыентацый на дабро, чалавечнасць, любоў да Радзімы і адказнасць за яе лёс. Гэта ўсвядомлена кожным з выкладчыкаў кафедры беларускай мовы, што сведчыць аб яе сумленным падыходзе да выканання дзяржаўных задач па выхаванні студэнцкай моладзі.